

"Incoterms 2020": jaunumi un ieguvumi

Valts Nerets, ZAB "SORAINEN", zvērināts advokāts

<https://www.itiesibas.lv/raksti/komercdarbiba/komerctiesibas/incoterms-2020-jaunumi-un-ieguvumi/15848>

2019.gada 10.septembrī – savas simtgades gadā – Starptautiskā tirdzniecības kamera publicēja atjaunotu preču tirdzniecības noteikumu izdevumu "Incoterms 2020".

Raksta līdzautore: Madara Meļņika, ZAB "SORAINEN" juriste[1]

Ar 2019.gada versiju, kas ir 1936.gadā pirmo reizi publicēto "Incoterms" noteikumu devītais grozītais izdevums, ieviestas izmaiņas gan struktūrā, gan saturā. Lai gan izmaiņas nav tik radikālas kā gaidīts, ir noderīgi saprast jaunus noteikumus un spēt tos veiksmīgi pielietot.

"Incoterms" būtība un piemērošana

"Incoterms" nozīme

Viens no komerctiesību pamatprincipiem ir līgumu brīvības princips, kas paredz, ka personām privāttiesiskās attiecībās ir brīvas tiesības (ar noteiktiem izņēmumiem) izvēlēties līguma dalībniekus, līguma formu un līguma slēgšanu vispār, kā arī galvenokārt ir tiesības izvēlēties līguma saturu. Preču pirkuma līgumā dalībniekiem ir iespēja vienoties par līgumam piemērojamo likumu un par konkrētās valsts likumā noteiktajiem pircēja un pārdevēja pienākumiem, kas ne vienmēr ir pilnīgi un skaidri uzrakstīti un neiekļauj visus komerciāli svarīgākos aspektus (piemēram, preču apdrošināšanu).

Tādēļ jau vairākas desmitgades "Incoterms" noteikumi ir daudzu starptautisku (pārsvarā preču pirkuma līgumu) neatņemama sastāvdaļa. Noteikumi apkopo tirdzniecības labāko praksi un ir universāli, ērti un visiem vienādi saprotami, jo paredzēti, lai novērstu atšķirības starp dažādu valstu nacionālajām tiesībām un terminu izpratni.

"Incoterms" noteikumu 11 termini regulē ar preču kustību, risku pāreju, preču atmuitošanu, apdrošināšanu, izdevumu sadali u.c. saistītus jautājumus un ir sadalīti divās grupās atbilstoši transporta veidam:

- noteikumi, kas piemērojami jebkuram transporta veidam (auto, dzelzceļš, ūdens, gaiss);
- noteikumi, kas piemērojami jūras vai iekšzemes ūdens pārvadājumiem.

"Incoterms" noteikumu saturiskais apjoms un piemērošana

Vienojoties piemērot "Incoterms" noteikumus, svarīgi ņemt vērā, ka tie neregulē tādus būtiskus tiesību jautājumus kā preču cena un kvalitāte, īpašuma tiesību pāreja, maksāšanas veids un kārtība, dokumenti, par kuriem veicami maksājumi, transportēšanai nepieciešamās speciālās prasības, līguma pārkāpuma sekas, sankcijas, līguma izbeigšana, nepārvaramas varas apstākļu iestāšanās sekas, jurisdikcijas un strīdu izskatīšanas mehānismi, kā arī līgumam piemērojamais likums u.c. Līdz ar to šie jautājumi nav aptverti ar līguma dalībnieku vienošanos par konkrēta "Incoterms" noteikumu termina piemērošanu tiesiskajās attiecībās un par tiem jāvienojas atsevišķi.

Lai līgumam piemērotu "Incoterms" noteikumus, par to jāvienojas. Ja vien likumā līgumam nav prasīta noteikta rakstiska forma, šāda vienošanās var būt izteikta arī mutiski vai ar elektronisko sakaru līdzekļu palīdzību. Lai izvairītos no pārpratumiem, jāvienojas par "Incoterms" noteikumu konkrētas redakcijas (piemēram, "Incoterms 2020") un noteikta termina (piemēram, "EXW" jeb *Ex-Works* jeb no rūpnīcas) piemērošanu.

Vienošanās ar atsauci tikai uz "Incoterms" noteikumiem var radīt pārpratumus, ja preču piegāde notiek, pamatojoties uz līgumu, kas noslēgts pirms pēdējās "Incoterms" noteikumu redakcijas pieņemšanas. Atsauce tikai uz terminu "EXW" vai tikai šī termina satura pārrakstīšana, visticamāk, neradītu šaubas par līguma dalībnieku gribu vienoties par "Incoterms" noteikumu piemērošanu, bet tā jebkurā gadījumā rada iemeslu domstarpībām vienošanās nepilnību dēļ.

Domstarpības var rasties arī tad, ja līguma dalībnieki vienojušies piemērot "Incoterms" noteikumus, bet atsaukušies uz noteikumos neminētu terminu vai norādījuši neprecīzu atsauci. Piemēram, termina "CFR" (*Cost and Freight* jeb cena un frakts) vietā līgumā iekļauta atsauce uz "C&F", "C+F" vai "CNF". Arī Senāts 2008.gada 16.oktobra [spriedumā lietā SKA-404/2008](#) kļūdaini uz terminu "DDP" atsaucies kā *Door Delivery Paid*, nevis *Delivered Duty Paid* jeb piegādāts ar nodevas samaksu. Šādās situācijās jānoskaidro, kāda bijusi patiesā līguma dalībnieku griba. Lai to izdarītu, būtiski ir pierādījumi, kas apliecina vienošanās saturu (piemēram, e-pasta sarakste pirms līguma slēgšanas).

Līgumu brīvības princips ļauj līguma dalībniekiem pielīgt no kāda "Incoterms" noteikumu termina atšķirīgus nosacījumus. Piemēram, atsauce uz terminu "EXW" nozīmē, ka par preču iekraušanu transportlīdzeklī atbildīgs pircējs. Ja pircējam ir objektīvi grūti iekraut preces vai viņš nevēlas atbildēt par risku preču iekraušanas brīdī, līguma dalībnieki var brīvi līgumā vienoties, ka līgumam piemērojami "EXW" noteikumi, taču preču iekraušanu nodrošina pārdevējs.

"Incoterms 2020"

Kad stājās spēkā?

"Incoterms 2020" stājās spēkā 2020.gada 1.janvārī. Visi līgumi, kas noslēgti saskaņā ar iepriekšējiem "Incoterms 2010" noteikumiem, joprojām ir spēkā. Tāpat pircēji un pārdevēji arī turpmāk jaunos līgumos var izmantot "Incoterms 2010", tomēr skaidri jānorāda izvēle savā līgumā izmantot vecāku "Incoterms" versiju, lai izvairītos no nepatīkamiem pārsteigumiem, t.i., papildu izmaksām un neplānotām saistībām, ja vēlāk atklātos, ka pusēm ir atšķirīga izpratne par piemērotajiem noteikumiem.

Ņemot vērā praksi "Incoterms" atjaunot reizi desmitgadē, paredzams, ka jaunus noteikumus varētu pieņemt tikai ap 2029.gadu.

Kas mainījies?

"Incoterms 2020" pārveidota noteikumu kārtība un paplašināti to skaidrojumi. Jaunā versija ir lietotājiem draudzīgāka, sakārtojot katra "Incoterms" noteikuma kritērijus gan pēc to būtiskuma, gan alfabētiskā secībā. Līdz ar to izvēlēties piemērotākos noteikumus ir ievērojami vieglāk, jo iespējams skaidri saprast katra noteikuma saturu, sagrupēt līdzīgus noteikumus un ļaut salīdzināt katra "Incoterms" noteikuma elementus (piemēram, brīdi, kad risks pāriet no pārdevēja pircējam, izmaksu sadali, pienākumu iepakot vai organizēt sūtīšanu utt.).

Tomēr būtisku izmaiņu ir maz. Joprojām ir 11 noteikumi, tātad neviens nav pievienots vai dzēsts. Tikai vienam noteikumam mainīts nosaukums.

Būtiskākie jaunumi

- Konosaments preču pārvadājumam pa jūru. Pārdodot preces, ko paredzēts transportēt pa jūru saskaņā ar "FCA" (*Free Carrier* jeb franko pārvadātājs) noteikumu, pārdevējs vai pircējs (vai bankas, kas izdod viņiem garantijas) pieprasa konosamentu, apstiprinot iekraušanu uz klāja. Tomēr saskaņā ar "FCA" noteikumu pārdevēja piegādes pienākums izbeidzas līdz ar brīdi, kad preces piegādātas līdz ostai (pirms iekraušanas uz klāja), tādēļ no šī brīža pārdevējs vairs nevar kontrolēt kravu. "Incoterms 2020" ļauj pusēm vienoties, ka pircējs sniedz norādījumus pārvadātājam izsniegt pārdevējam konosamentu, kas apstiprina kravas iekraušanu uz klāja. Tādējādi konteineru pārvadāšanai komersantiem ir ieteicams izvēlēties "FCA", nevis "FOB" (*Free On Board* jeb franko uz kuģa klāja) noteikumu.
- Norādīta izmaksu sadale. Strīdi starp pircējiem un pārdevējiem par izmaksu sadali rodas samērā bieži, īpaši, ja izmaksas rodas ostās vai galapunktā. "Incoterms 2020" izstrādāta detalizēta izmaksu sadale starp pircēju un pārdevēju, nosakot sarakstu ar attaisnotajām izmaksām.
- Plašāks apdrošināšanas segums ražotajām precēm. "Incoterms 2010" ietvaros "CIP" (*Carriage and Insurance Paid To* jeb transportēšana un apdrošināšana apmaksāta līdz galamērķim) noteikums paredzēja, ka pircējs pārvadātājam piegādā preces un apdrošina tās pret iespējamo kaitējumu vai zaudējumiem transportēšanas laikā. "CIF" (*Cost, Insurance and Freight* jeb cena, apdrošināšana un frakts) noteikums uzliek līdzīgu pienākumu pircējam, kad preces tiek pārvadātas pa jūru.

Abos gadījumos līdz šim noteiktais nepieciešamais apdrošināšanas segums bija kravas apdrošināšanas segums saskaņā ar Institūta kravas punktu (*Institute Cargo Clauses*) C noteikumu. Tomēr šis minimālais apdrošināšanas segums ne vienmēr atbilda pircēja kravas aizsardzības prasībām attiecībā uz ražotām precēm, kas visbiežāk tika pārvadātas atbilstoši "CIP" noteikumam.

Reaģējot uz lietotāju kritiku, ka "CIF" un "CIP" noteikumu piemērošanas gadījumā nepieciešams dažāds apdrošināšanas seguma līmenis, "Incoterms

2020" "CIP" noteikumu piemērošanas gadījumos aizsardzības prasības ir palielinātas līdz A noteikuma līmenim "pilna kravas aizsardzība". "CIF" piemērošanas gadījumā līdzšinējās apdrošināšanas seguma prasības nemainās, ja vien puses to tieši nenosaka līgumā papildus "Incoterms" noteikumu izvēlei.

- Jaunums – iespēja transportēt preces ar pircēja vai pārdevēja paša transportu. "Incoterms 2010" pieņem, ka kravu pārvadāšana tiek nodrošināta kā ārpalpojums. Saskaņā ar "Incoterms 2020" "FCA", "DAP" (*Delivered At Place* jeb piegādāts vietā), "DPU" (*Delivered at Place Unloaded* jeb piegādāts izkrauts) un "DDP" noteikumiem pircējs vai pārdevējs apņemas "transportēt kravu vai organizēt tās transportēšanu" – tātad paredzēta iespēja pircējam pašam nodrošināt transporta pakalpojumus.
- Izņemta maldinoša piegādes vietas definīcija. Saskaņā ar "Incoterms 2010" "DAT" (*Delivered At Terminal* jeb piegādāts līdz terminālim) noteikumu tika uzskatīts, ka pārdevējs ir piegādājis preces līdz ar brīdi, kad tās izkrautas norādītajā terminālī. Vienlaikus atbilstoši "Incoterms 2010" skaidrojumiem "terminālis" nozīmēja "jebkuru vietu, kas ir vai nav apsegtā". Lai precīzāk definētu piegādes punktu un izslēgtu maldinošo atsauci uz termināli, "Incoterms 2020" ieviests jauns termins – DPU. Tādējādi novērsti arī iepriekš pastāvējušie pārpratumi par DAT un DAP noteikumu atšķirībām.
- Detalizēti katras puses nodrošinājuma pienākumi. Transporta drošības prasības kļūst arvien svarīgākas, tādēļ "Incoterms 2010" precizēti pušu nodrošinājuma pienākumi un saistīto izdevumu sadale.

Ne tikai saturā, bet formā

Papildus interesanti atzīmēt, ka Starptautiskā tirdzniecības kamera radījusi arī jaunu "Incoterms" lietošanas formātu – izveidota speciāla lietotne, kas ļauj aplūkot "Incoterms" noteikumus, arī esot ceļā. Tāpat lietotne ļauj sazināties ar kameras speciālistiem par jautājumiem, kas saistīti ar "Incoterms" piemērošanu.

Būtiski, ka šī "Incoterms" versija ir lietotājiem draudzīga arī teksta ziņā, jo izmantota vieglāk saprotama, t.i., mazāk juridiski specifiska, valoda, turklāt ievērojami paplašināts "Incoterms 2010" ieviesto jauninājumu – grafiku – skaits.

Kā sagatavoties "Incoterms 2020" izmantošanai?

Uzņēmumiem jāizdala "Incoterms" noteikumi, ko tie izmanto visbiežāk, un jāizvērtē "Incoterms 2020" radītā ietekme uz uzņēmuma praksi. Ja ir vēlme papildināt savas zināšanas par "Incoterms" piemērošanu, iespējams klātienē vai tiešsaistē apmeklēt Starptautiskās tirdzniecības kameras organizētos kursus.

[\[1\]](#) Raksta sagatavošanā izmantoti ZAB "SORAINEN" materiāli, kuru izveidē piedalījušies arī šādi kolēģi: Mikels Midla (*Mihkel Miidla*), Natālija Šestakova, Kirils Apanasevičs (*Kiryl Apanasevich*), Vitalija Tamavičiūtē, Krista Niklase. Pateicība arī Agrim Repšam.